

Projekto "Švietimas prieš korupciją" plėtra

Regina Petraitienė

Elena Žukauskienė

Gintautas Petraitis

Šiaulių Stasio Šalkauskio vidurinė mokykla

Korupcijos sąvoka

Kas tai - korupcija?

Pats žodis “korupcija” atėjo iš lotynų kalbos ir reiškia laužyti, daužyti, lūžti, literatūrine kalba tai reikštų - sulaužytas objektas. Korupcija yra elgesio forma, kuri priklauso nuo etikos, moralės, tradicijų, teisės ir visuomenės išsivystymo.

Klasikinis korupcijos apibrėžimas

- ◆ Klasikinis korupcijos apibrėžimas, kuri pateikia Pasaulio bankas ir Transparency International skambėtų taip - tai asmens naudojimas savo oficialia padėtimi, siekiant neteisėtų asmeninių tikslų. Tačiau piktnaudžiavimas galia bei siekimas patenkinti asmeninius tikslus gali būti aptinkami tiek viešajame tiek privačiame sektoriuose ir dažniausiai neteisėta veikla vykdoma susitarus asmenims iš abiejų sektorių.

Europos tarybos kovos su korupcija grupė korupciją apibrėžia:

- ◆ korupcija - tai kyšininkavimas ir bet kuris kitoks elgesys asmenų, kuriems yra pavestas tam tikrų pareigų valstybiniame ar privačiame sektoriuje vykdymas, (kuris sąlygotas įpareigojimų patikėtų jiems dėl valstybės pareigūno, privataus darbuotojo, nepriklausomo agento statuso, ar kitokių santykių) ir kurio tikslas gauti bet kokią neteisėtą naudą sau ir kitiems.

Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos ĮSTATYMAS korupciją apibrėžia:

- ◆ Korupcija - asmens pažadėjimas, siūlymas ar davimas bet kokio neteisėto atlygio valstybės politikui, pareigūnui ar tarnautojui, taip pat valstybės politiko, pareigūno ar tarnautojo tiesioginis ar netiesioginis prašymas arba priėmimas bet kokio neteisėto atlygio sau ar kitam asmeniui arba priėmimas pasiūlymo ar pažado dėl tokio atlygio už tam tikrų funkcijų vykdymą ar nevykdymą, taip pat asmens pažadėjimas, siūlymas ar davimas bet kokio neteisėto atlygio bet kuriam asmeniui, kuris teigia galįs daryti įtaką valstybės politiko, pareigūno ar tarnautojo sprendimams, tiesioginis ar netiesioginis prašymas arba priėmimas bet kokio neteisėto atlygio arba priėmimas pasiūlymo ar pažado dėl tokio atlygio, taip pat bendrininkavimas darant šioje dalyje nurodytas veikas.

Korupcijos rūšys Lietuvoje:

- ◆ biurokratinė korupcija,
- ◆ verslinė korupcija,
- ◆ prevencinė korupcija,
- ◆ reguliarinė korupcija ,
- ◆ pasekmių likvidavimo korupcija.

Biurokratinė korupcija :

- ◆ kai asmuo, norėdamas pagreitinti biurokratinį reikalo sprendimą, imasi "materialiai" skatinti biurokratą. Aišku, aktyvią poziciją čia gali užimti biurokratas, pasistengdamas kuo plačiau naudotis valstybės jam suteiktais įgaliojimais priimti vienokį ar kitokį sprendimą, neskubėdamas, dozuotai pateikdamas informaciją.

Verslinė korupcija

- ◆ yra susijusi su vienokiu ar kitokiu verslu ar yra tapusi verslo įrankiu

Prevenicinė korupcija

- ◆ Paskirtis yra trejopa: informacijos gavimas, "indulgencijos" pirkimas (vienkartinės ar daugkartinės), apsaugos užtikrinimas. Nusikalstama veikla ar neteisėtu verslu užsiimantiems asmenims visada yra aktualu laiku gauti informaciją apie rengiamas priemones, turimus įkalčius, atliekamo tyrimo eigą ir pan. Apsaugos užtikrinimas reikalingas garantavimui, kad jokia teisėsaugos institucija nesikiš į pavienę ar besikartojančią nelegalaus ar pusiau legalaus verslo operaciją.

Reguliarinė korupcija

- ◆ kai reikia spręsti komplikuotus turtinius ginčus, dažniausiai tarp verslo įmonių. Dėl įstatymų netobulumo, besiformuojančios rinkos ekonomikos santykių dalinio reguliavimo, turtinis ginčas gana dažnai gali būti vienodai sėkmingai sprendžiamas ir vienos, ir kitos šalies naudai.

Pasekmių likvidavimo korupcija

- ◆ gali būti taikoma administracinės atsakomybės, pradinio baudžiamojo tyrimo tarpsniuose. Neiškėlus bylos ar nutraukus baudžiamąją bylą, atsakomybės galima išvengti. Pasekmių likvidavimo korupcija pasireiškia ir naudojantis galimybėmis sušvelninti teismo paskirtą bausmę.

Kovos su korupcija problemos užsienio šalyse

Aukšto korupcijos lygio šalys:

Nigerija

Venesuela

Bolivija

Vietnamas

Kolumbija

Argentina

Rusija

Kinija

Filipinai

Meksika

Tailandas

Indonezija

Turkija

Indija

Rumunija

Pakistanas

Kovos su Korupcija problemos užsienio šalyse

Žemo korupcijos lygio šalys:

Danija

Suomija

Švedija

Naujoji Zelandija

Kanada

Nyderlandai

Norvegija

Austrija

Programos tikslas

- ◆ sumažinti korupciją Lietuvoje, siekti, kad ji kuo mažiau trukdytų plėtoti ekonomiką, demokratiją, siekti socialinės gerovės ir stiprinti nacionalinį saugumą.

Antikorupcinės programos uždaviniai

- ◆ 1. užtikrinti veiksmingą ir kryptingą ilgalaikę kovą su korupcija, veiksmingą numatytų priemonių įgyvendinimą ir būtina jų finansavimą;
- ◆ 2. užtikrinti, kad būtų veiksmingai nustatomi įtariami korupciniais teisės pažeidimais asmenys ir įgyvendinamas neišvengiamos teisės pažeidėjų teisinės atsakomybės principas;
- ◆ 3. nustatyti labiausiai korupcijos paveiktas sritis ir sąlygas jai atsirasti bei plisti, tobulinti galiojančius teisės aktus ir teisėkūros procesą;
- ◆ 4. visokeriopai skatinti nepakantumą korupcijos apraiškoms, šiuo tikslu glaudžiai bendradarbiauti su nevyriausybinėmis organizacijomis ir žiniasklaida, **sukurti ir įdiegti mokomasias programas švietimo ir mokslo sistemoje;**

Antikorupcinės programos uždaviniai

- ◆ 5. užtikrinti korupcijos prevencijos priemonių taikymo ir korupcinių teisės pažeidimų tyrimo didesnę veiksmingumą;
- ◆ 6. užtikrinti tinkamą šios programos priemonių įgyvendinimo administravimą.

PROGRAMOS PLANAVIMAS

Išaiškinti, kad korupcija:

- ◆ daro žalą žmonėms; daro žalą visuomenei;
- ◆ trukdo ekonominei plėtrai;
- ◆ pažeidžia žmogaus teises; yra nelegali;
- ◆ yra prie slenksčio;
- ◆ kad galime ją nugalėti;
- ◆ kad tai rimta problema;
- ◆ kad egzistuoja tam tikri įstatymai;
- ◆ kad būtina priimti specialius įstatymus ir pan.

Į kokią grupę nukreipiamos pastangos ?

- ◆ visus gyventojus;
- ◆ jaunimą; motinas;
- ◆ politikus;
- ◆ NVO (nevyriausybinės organizacijos);
- ◆ verslo visuomenę;
- ◆ mišrią visuomenę;
- ◆ rinkėjus ir pan.

Kokius pokyčius tikėtės pamatyti?

- ◆ sąmoningumo pasikeitimą grupėje, į kurią nukreiptos pastangos; visuomenėje;
- ◆ naujus įgūdžius;
- ◆ aktyvesnę piliečių visuomenę;
- ◆ naujus įstatymus;
- ◆ ombudsmeno instituciją;
- ◆ neteisybės atitaisymą;
- ◆ tinkamai atliktą privatizavimą;
- ◆ nešališkus rinkimus;
- ◆ valstybės pareigūno nušalinimą

Kokiu būdu tikimasi pasiekti pokyčių?

- ◆ šokiruojant žmones ir priverčiant juos veikti; išgąsdinat juos;
- ◆ argumentuojant/įtikinant;
- ◆ atliekant atidų stebėjimą;
- ◆ pasitelkiant teisinius kanalus;
- ◆ rinkimais/referendumais;
- ◆ finansinėmis paskatomis ar stabdžiais;
- ◆ kitais apdovanojimais/nuobaudomis;
- ◆ augančiu budrumu;
- ◆ savo galios pajautimu;
- ◆ asmeninės atsakomybės nagrinėjimu;
- ◆ visuomenės spaudimu; lobizmu.

Kuo naudojantis galima surinkti ir atsirinkti informaciją?

- ◆ esamomis publikacijomis; pasitelkti į pagalbą žurnalistus;
- ◆ anketomis visuomenės nariams;
- ◆ dėmesio centro grupėmis;
- ◆ anketomis valstybės pareigūnams;
- ◆ ekonomine statistika: skaičiavimais;
- ◆ pranešimo kortelėmis;
- ◆ praktiniais atvejais: asmeniniais pranešimais.

Kaip pateikti, kaip skelbti informaciją?

- ◆ per spaudos leidinius;
- ◆ televizija ir radiju;
- ◆ per internetą;
- ◆ per kampanijas; visuomenės susibūrimus;
- ◆ per reklaminės medžiagos siuntimą, skrajutes, plakatus;
- ◆ straipsniais, statistika;
- ◆ skelbimais ar informaciniais pranešimais;
- ◆ mokymo kursais; diskusijų programomis, seminarais / praktikumais.

Mokyklinės ugdymo programos siūlomos temos

◆ **Moralė**

- ◆ Kas mūsų visuomenėje kontroliuoja moralines normas?
- ◆ Kaip moralė susijusi su įstatymų leidyba?
- ◆ Kokią įtaką mūsų moralei daro religija ir įvairios kultūros?
- ◆ Kas yra geras/blogas draugas?

◆ **Teisės ir pareigos**

- ◆ Kokios vaikų teisės?
- ◆ Kur galima kreiptis, norint gauti patarimą ar pagalbą?
- ◆ Būriavimasis/įkyrus prisikabinimas
- ◆ Kuo skiriasi būriavimasis nuo įkyraus prisikabinimo?
- ◆ Kaip galima išvengti būriavimosi/įkyraus prisikabinimo?

Mokyklinės ugdymo programos siūlomos temos

◆ Nusikalstamumas

- ◆ Kas yra nelegalu ir kodėl?
- ◆ Kas yra bausmė, kaip ir kodėl ji skiriama?
- ◆ Kaip veikia šios trys valstybės valdžios galios: įstatymų leidybos, vykdomosios valdžios ir teismų valdžios?
- ◆ Kas yra vandalizmas?
- ◆ Kodėl tiek daug jaunų žmonių tampa vandalais?
- ◆ Ar grafitti vandalizmas?

◆ Piktnaudžiavimas alkoholiu ar narkotikais

- ◆ Kas yra piktnaudžiavimas alkoholiu ar narkotikais?
- ◆ Kuo galima piktnaudžiauti?
- ◆ Kodėl daugelis jaunimo pradeda rūkyti?
- ◆ Kaip galite išvengti piktnaudžiavimo alkoholiu ar narkotikais?

◆ Laisvalaikis

- ◆ Kokia laisvalaikio įtaka norint, kad jaunimo gyvenimas būtų įdomus?
- ◆ Kokia klubų, sporto asociacijų ir kt. įtaka?

Mokyklinės ugdymo programos siūlomos temos

◆ Nusikaltimas kaip pramoga

- ◆ Spaudos ir pramogų verslo kuriamas nusikaltimo paveikslas.
- ◆ Kam skiriamas didžiausias dėmesys?
- ◆ Kokius padarinius tai turi žmogaus nusikalstamumo ir kitokio blogo elgesio suvokimui?
- ◆ Su nusikaltimu susiję mitai ir išankstinis nusistatymas

◆ Turintys nukrypimų ir normalūs žmonės

- ◆ Kaip galima apibrėžti turintį nukrypimų žmogų (t.y. nusikaltėlį)?
- ◆ Kokie būna turintys nukrypimų žmonės ir kaip juos galima apibūdinti?
- ◆ Kaip galima apibūdinti normalų žmogų?
- ◆ Kas skiria turinčius nukrypimų nuo normalių žmonių?
- ◆ Kiek yra normalių žmonių?
- ◆ Kaip normalus žmonės žiūri į turinčius nukrypimų?

Mokyklinės ugdymo programos siūlomos temos

- ◆ **Kaip atrodo Lietuvos visuomenė, kurioje viešpatauja teisingumas**
 - ◆ Valdžios trišališkumas.
 - ◆ Įstatymų leidžiamoji valdžia.
 - ◆ Vykdomoji valdžia.
 - ◆ Teisinė valdžia.
 - ◆ Spauda kaip "ketvirtoji valdžia".
- ◆ **Suderinamumas ar konfliktas su**
 - ◆ Žmogaus teisėmis;
 - ◆ Konstitucija
 - ◆ Pradinio ugdymo aktu
 - ◆ Vaikų teisėmis.

Siūlomos temos

- ◆ **Nusikaltimas ir nusikalstamumas**
- ◆ Statistika - kiti statistiniai tyrimai - analizė.
- ◆ Nusikalstamumo formos: charakteris - mastas - kaltininkai nusikaltimų ištyrimas.
- ◆ Nusikalstamumo priežastys: visuomenė - šeima - žmogus.
- ◆ Kaip šalinamos nusikalstamo ir kitokio destruktivaus elgesio priežastys?
- ◆ Kova su bejėgiškumu, pykčių, agresija.
- ◆ Fizinis ir psichologinis smurtas.
- ◆ Įstatymų pažeidimai ir pasekmės
- ◆ Teisinis kodeksas ir specialūs įstatymai.
- ◆ Bausmė ir kitos sankcijos.
- ◆ Kaina, kurią moką kaltininkas, auka, šeima ir visuomenė.
- ◆ Teistumas.
- ◆ Parama ir priemonės, susijusios su teisės atkūrimu.

Mokyklinės ugdymo programos siūlomos temos

◆ **Piktnaudžiavimas:**

- ◆ alkoholiu;
- ◆ vaistais;
- ◆ narkotikais;
- ◆ kita.

◆ **Seksualinis nusikaltimas**

- ◆ Kraujomaiša.
- ◆ Išžaginimas.

◆ **Šeimos ir mokyklos svarba**

- ◆ Jūsų tėvų/mokyklos uždaviniai ir atsakomybė.
- ◆ Jūsų, kaip būsimos motinos ar tėvo, ir dabartinio mokinio, užduotys/įsipareigojimai.

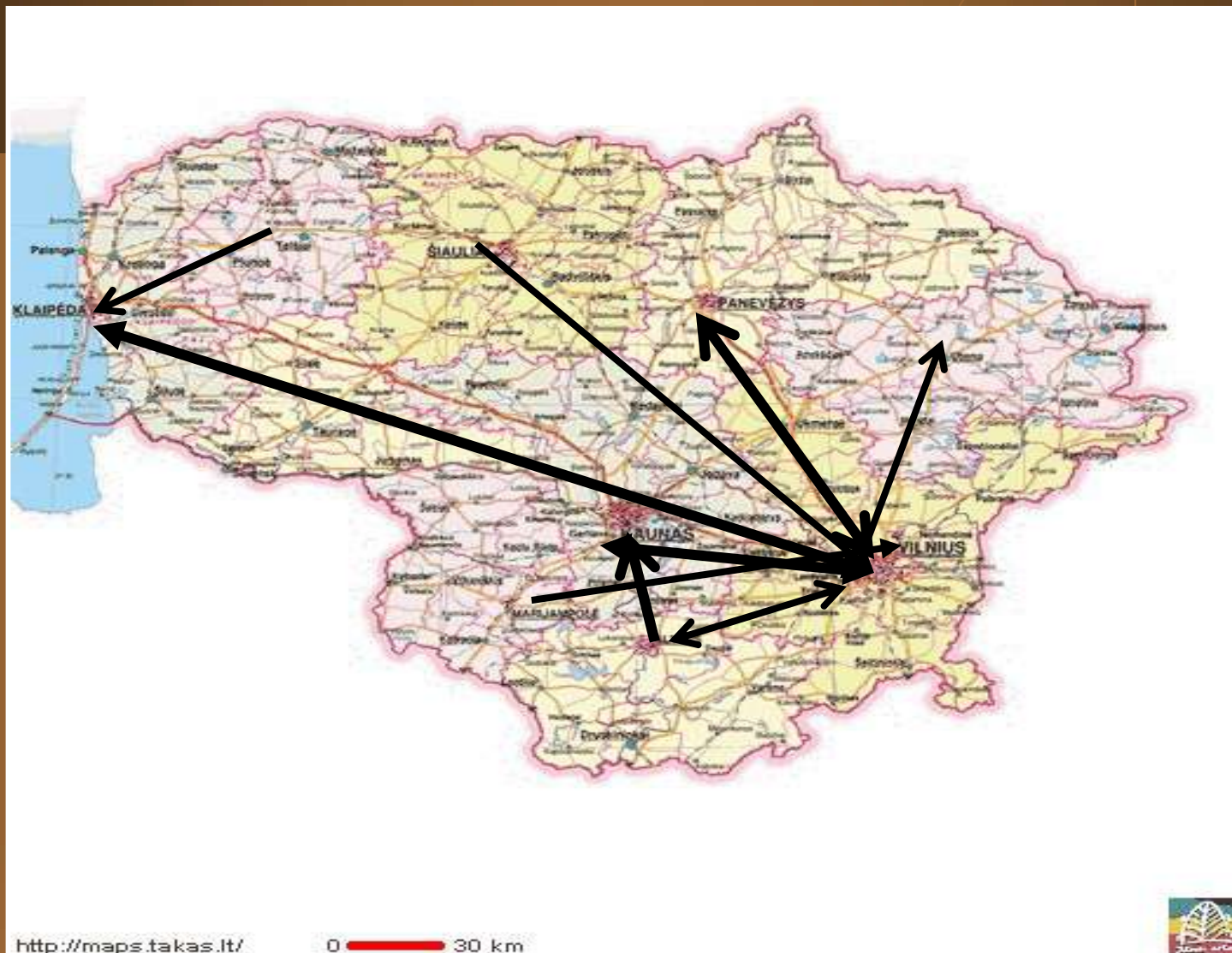
◆ **Laisvalaikis**

- ◆ Pagundos ir galimybės

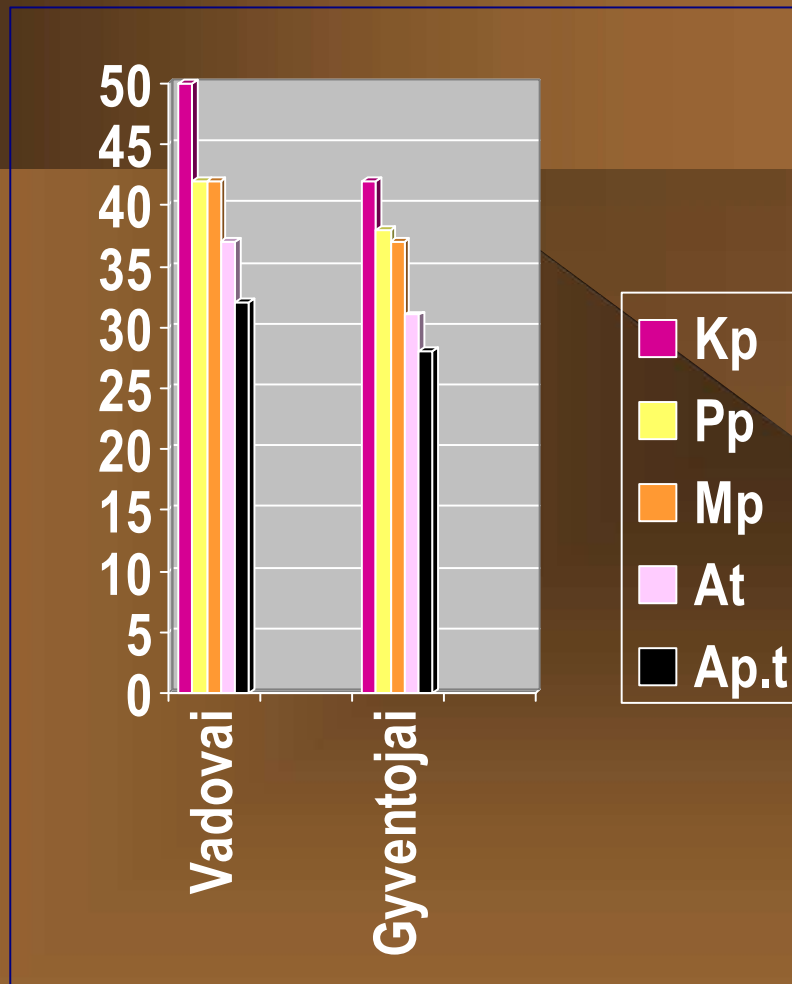
Mokyklinės ugdymo programos siūlomos temos

- ◆ **Nusikaltimas, vertinamas istorijos, geografijos ar filosofijos požiūriu**
- ◆ Kultūrų skirtumai, kiek tai susiję su įstatymų laužymu?
- ◆ Kas yra: teisėta - neteisėta, gera - bloga, teisingumas - neteisingumas, legalu - nelegalu. Kas nusprendžia?
- ◆ Visuomenės požiūriu.
- ◆ Žmogaus prigimties požiūriu.
- ◆ Gyvenimo požiūriu: Kas aš esu - kokie mano poreikiai/norai ir kas skatina ar trukdo, kad į juos būtų atsižvelgiama?
- ◆ Vertybės ir vertybių suvokimas
- ◆ Moralė.
- ◆ Asmeninė ir bendra atsakomybė.
- ◆ Pasirinkimas už save ir už kitus.

Kyšių srautai. Verslininkų patirtis:

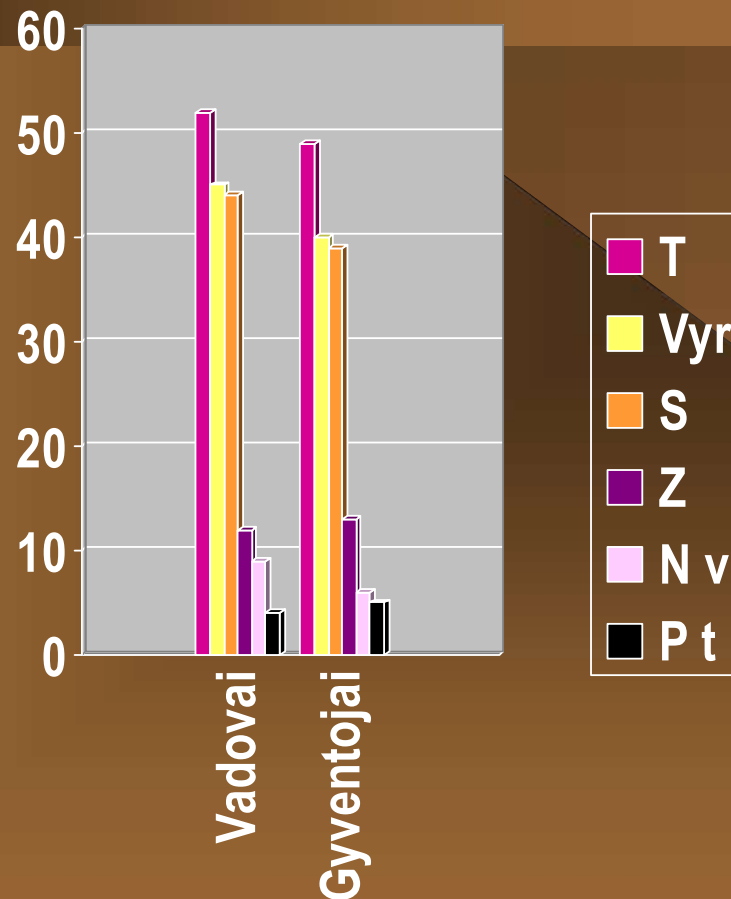

Įmonių vadovų ir gyventojų nuomonė apie teisėtvarkos ir teisėsaugos korumpuotumą:

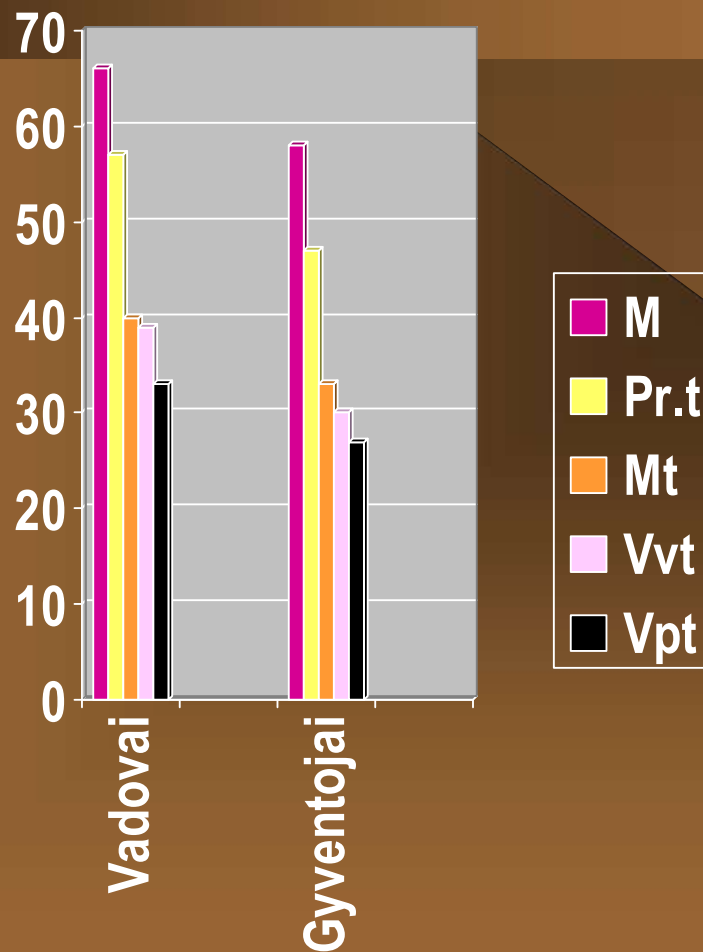
- ◆ Kp-kelių policija
- ◆ Pp-pasienio policija
- ◆ Mp- mokesčių policija
- ◆ At- apylinkės teismai
- ◆ Ap.t- apygardos teismai

Įmonių vadovų ir gyventojų nuomonė apie institucijų korumpuotumą

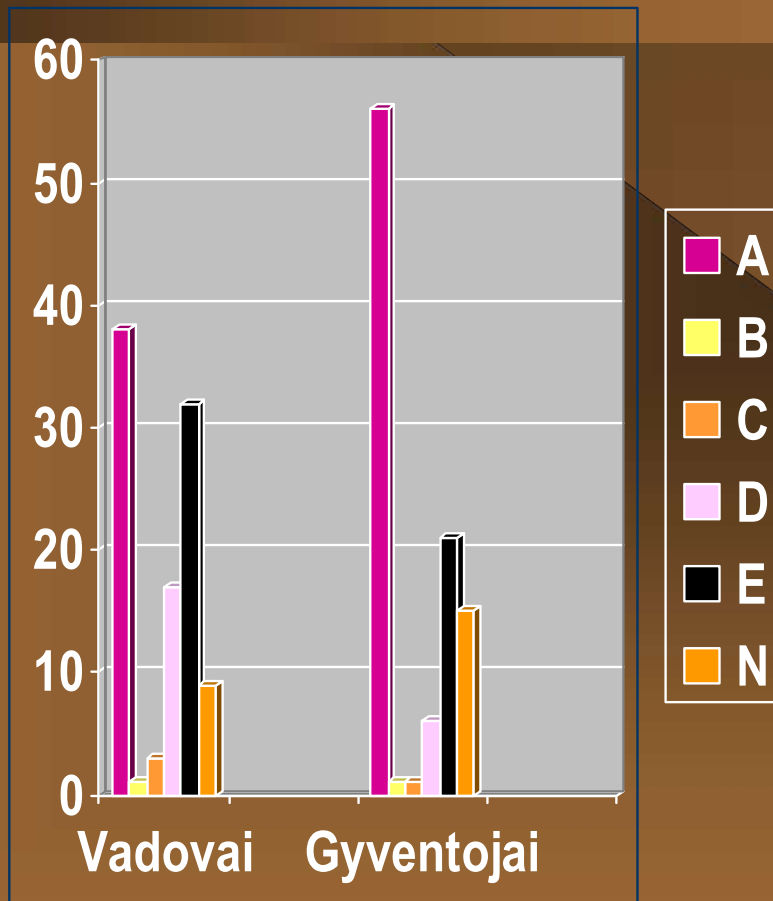
- ◆ T- teismai
- ◆ Vyr-vyriausybė
- ◆ S- seimas
- ◆ Ž- žiniasklaida
- ◆ N v- nevyriausybines organizacijos
- ◆ P- prezidento tarnyba

Įmonių vadovų ir gyventojų nuomonė apie įstaigų korumpuotumą

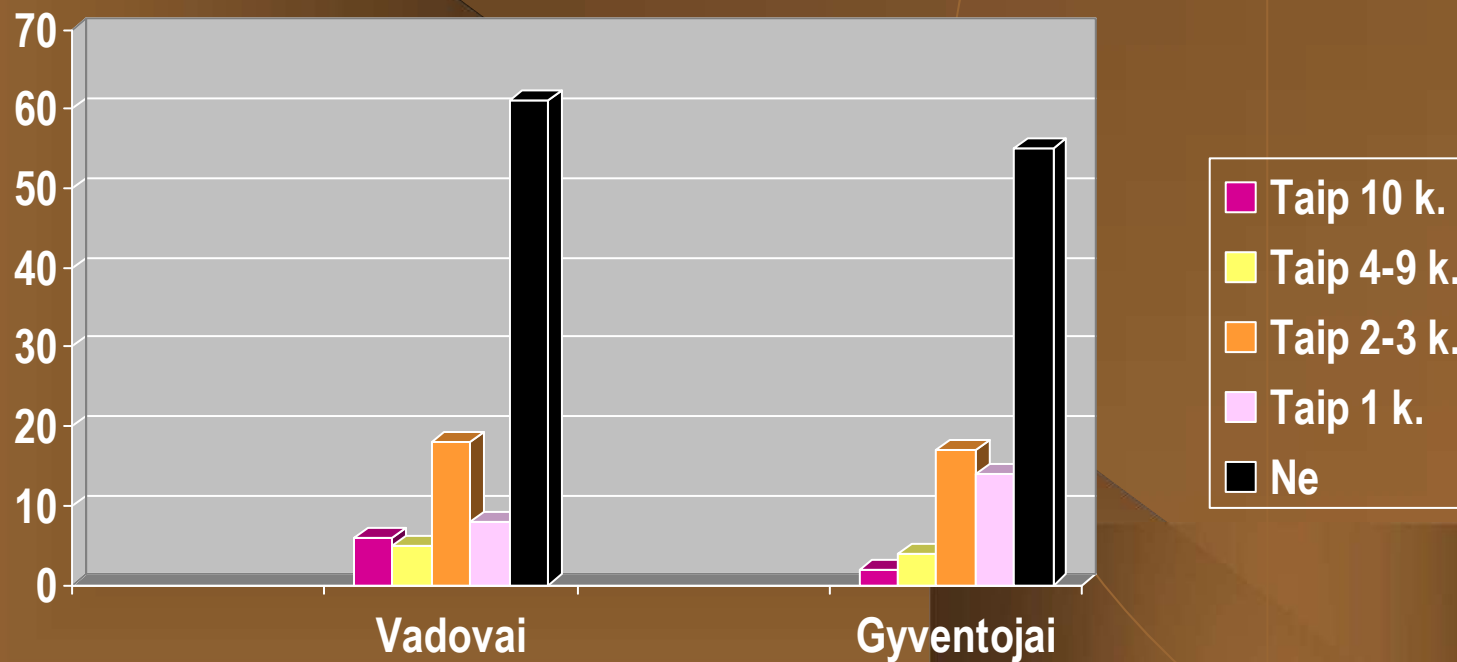
- ◆ M-muitinė
- ◆ Pr.t- privatizavimo tarnyba
- ◆ Mt- mokesčių inspekcija
- ◆ Vvt-valstybinė vaistų tarnyba
- ◆ Vpt-viešųjų pirkimų tarnyba

Įmonių vadovų ir gyventojų požiūris į korupciją

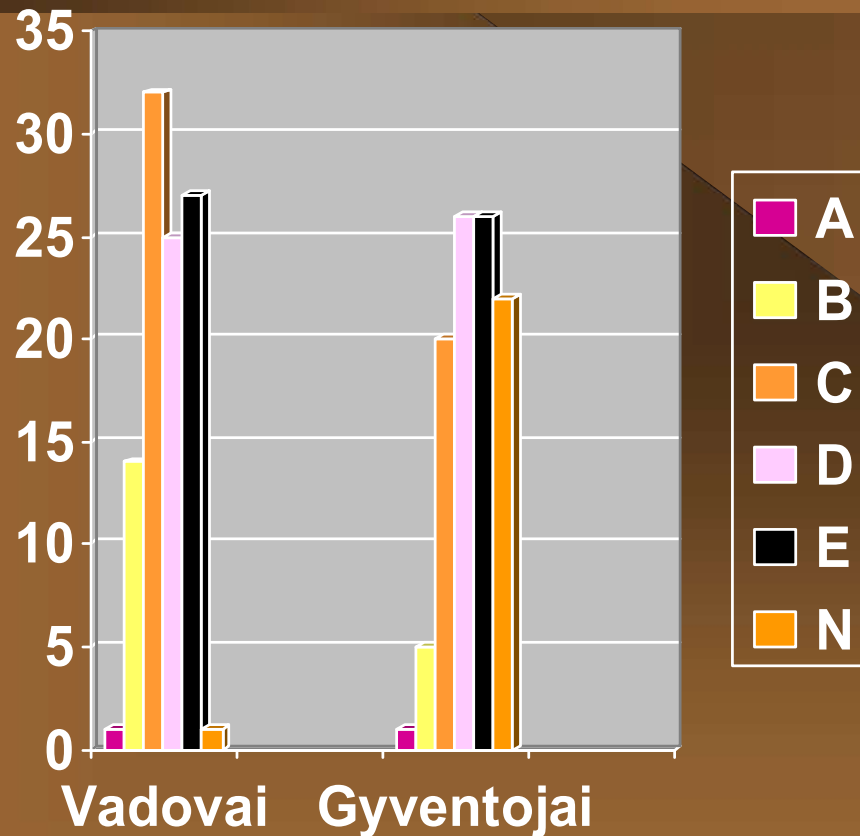

- ◆ A- korupcija yra didelė kliūtis
- ◆ B- korupcija skatina problemų sprendimą
- ◆ C- korupcija daugiau skatina nei trukdo problemų sprendimą
- ◆ D- nei kliudo nei skatina
- ◆ E- korupcija greičiau yra kliūtis
- ◆ N- nežino.

Įmonių vadovų ir gyventojų (penkerių metų) patirtis. Teko duoti kyšį

Įmonių vadovų ir gyventojų (penkerių metų) patirtis. Korupcijos mastai Lietuvoje:

- ◆ A- labai sumažėjo
- ◆ B- šiek tiek sumažėjo
- ◆ C- nepakito
- ◆ D- labai padidėjo
- ◆ E- šiek tiek padidėjo
- ◆ N- neturi nuomonės